

տեղերնէս պէտք չէ շարժինք, կ'ըսէ արտուտը: Իրաւունք ունի եղեր. վասն զի երկրորդ օրն ալ մարդ մը չի գար: Իրեն կուգայ արտին տէրը, կը նայի որ մարդ չկայ. «Շատ անխելք ենք եղեր մենք, կ'ըսէ որդւոյն, որ մեր ձեռքէն եկածը ուրիշի կը թողունք. մարդուս համար իրմէ մօտիկ ոչ բարեկամ կայ՝ ոչ ազգական, իմացար որդի. աս խօսքս անկըճիդ օղ ըլլայ: Հիմա գիտես ինչ ընելու է. վաղը առաւօտ ես ու դուն ու եղբարքդ մէկ կ'ըլլանք, կ'առնենք մանգաղը, ցորեննիս կը կտրենք կը լմնցընենք. ասկէց աղէկը չկայ»: Երտուտը աս բանս լսելուն պէս, «Շուտ ըրէք ձագուկներս, կ'ըսէ. հիմա նահափախ չելու ատենն է», անոնք ալ թռչնալով գլորտրկելով կ'ելեն անկէ ապահով տեղ մը կը քաշուին կ'ազատին:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

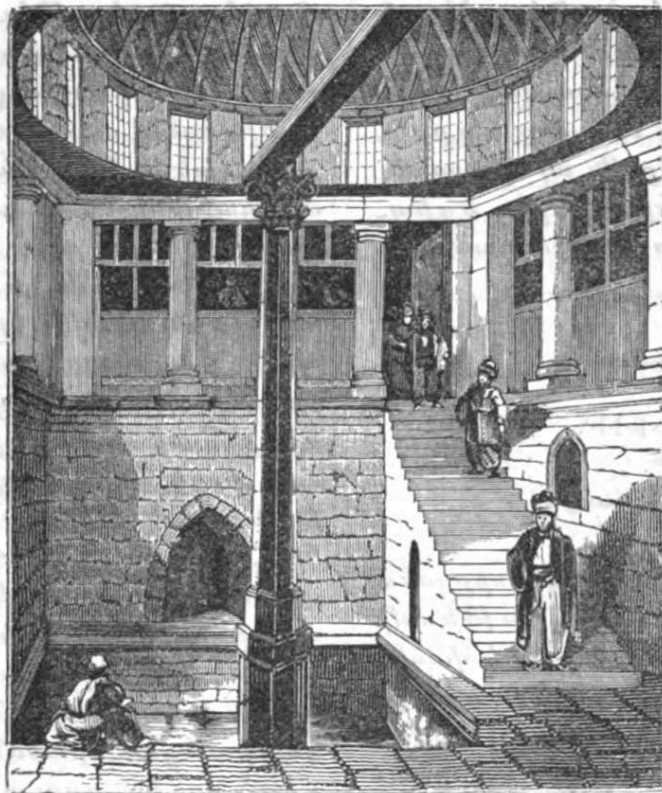
Վեղոս:

Հիւ ու նոր պատմութեանց և աշխարհագրութեանց մէջ խիստ անուանի է Վեղոս գետը. վասն զի Լազիպտոսի բերքերուն առատութեանը մի միայն պատճառը աս գետին տարուէ տարի կանոնաւոր կերպով ցածնալն ու բարձրանալն է. ուստի ըստ Տաճկացի իբր թէ սեպհականեալ անուամբ Վեղէ Գաղաթէ, այսինքն օրհնեալն Վեղոս կ'ըսուի: Եւ գետը Լաթովպիայէն այսինքն Հապէշտանէն Վուպիա կ'անցնի, ու հին Սեմիիս քաղաքին քովը զանազան ճիւղեր բաժնուած՝ ծովը կը թափի. աս ճիւղերուն մէջ մեծերը Ռէշիտի ու Տիմիաթի քովին են:

Վեղոսի աճումը ամէն ամառ յունիսի 17^{ին} կը սկսի, ու ինչուան սեպտեմբեր ամսուն կէսը միակերպ կ'ա-

ճի. թէպէտ Տաճկները օգոստոսի 13^{ին} (ըստ նոր տոմարի) կը դնեն Վեղոսի աճելուն սկիզբը: Եւ աճման պատճառը Լաթովպիայի մէջ ան առնները եկած կանոնաւոր անձրևներն են. ասոնք երբեմն անանկ սաստիկ կ'ըլլան՝ որ բոլոր դաշտերն ու քաղաքներուն փողոցները ջրով կը ծածկուին: Ստորին Լազիպտոսի մէջ խիստ քիչ անձրև կուգայ, ու վերին Լազիպտոսի մէջ Վեղոս գետին աճումը անձրևի տեղ կը բռնէ. իսկ երբոր քաշուի, պտղաբեր ու կակուղ աւազ մը կը ձգէ, որով երկիրը հերկելու ու մէջը պարարտութիւն ձգելու գրեթէ ամենեւին հարկ չըլլար. վասն զի քիչ աշխատանքով ու առանց ծախքի ան աւազը հողին հետ կը խառնեն և ուղածնին կը ցանեն մէջը: Ինդհանրապէս հոկտեմբերի ու նոյեմբերի մէջ ցանել կը սկսին, ու երկու ամսէն բոլոր ընդեղէններն ու ցորենը անանկ աղէկ առաջ կուգան որ մարտի ու ապրիլի մէջ կը հնձուին:

Օարմանալին աս է որ Վեղոսին աճումը ընդհանրապէս ամէն տարի նոյն է. ապա թէ ոչ, քիչ մը աւելի կամ պակաս որ ըլլայ՝ մեծամեծ փնասներ կը պատճառէ: Եւ որ 16 կամ 15 կանգունէն պակաս ըլլայ, մեծ սով կ'իյնայ. ընդհակառակն թէ որ սովորականէն աւելի բարձրանալու ըլլայ, շատ տներ կը ծածկուին ու շատ կենդանիներ ջրին մէջ կը խղդուին. ետքը ասոնց սատակէն ճճիներ գոյանալով՝ Լազիպտոսի պտուղներն ու արմտիքը կ'ուտեն կը փճացընեն: Եւ սոր համար հին Լազիպտացիք որպէս զի Վեղոսին բարձրանալուն չափը գիտնան, տեղ տեղ սիւներ հաստատեցին՝ աստիճան աստիճան բաժնած. և ասոնք են ահա Վեղոսաչափ՝ ըսուած սիւները: Մեր հոս դըրած պատկերը՝ Վահրէ քաղաքը մղկթի մը մէջ եղած նեղոսաչափն է, որ մեծ ու քառակուսի կրանիթ քարէ սիւն մըն է՝ քսանուերկու հաւա-

Վեղոսաւի :

սար մաս բաժնած . աս ամէն մէկ մասերն ալ քսանուչորս մանրամաս բաժնած է , ու վրայի նշաններէն ջրին որչափ բարձրանալը կ'իմացուի . ընդհանրապէս օրը երկու բլթաչափէն ինչուան չորս բլթաչափ կրնայ բարձրանալ : Գետին ջուրը քանի որ լեցուած չէ , Գահիրէի մէջ եղած ջրանցքը կը մաքրեն ու բերանը կը գոցեն . ու երբ որ գետը բաւական աճի , ան ատեն բոլոր մեծամեծները մէկ կ'ըլլան ու կ'երթան հանդիսով բերանը կը բանան . որով ջուրը դաշտերուն մէջ կամաց կամաց կը տարածուի :

Վեղոսի ջրին մէկ մասնաւոր յատկութիւն ալ աս է որ չհոտիւր ու անապական կը մնայ կ'ըսեն . ասկէց է որ ստորին Լազիպտոսի մէջ ջերմախտը խիստ քիչ է , որ այնչափ բրնձի արտերուն շատութեանը նայելով՝ շատ աւելի պիտի ըլլար . թէպէտ ոմանք կ'ըսեն թէ Լազիպտոսի ժանտախտին մէկ պատճառն ալ Վեղոսի քաշուէլէն ետքը մնացած ու լճացած ջրերուն հոտն է :

Օարմանալի բան մըն ալ աս է որ Վեղոսի յորդուութիւնը ամէն մասին մէջ հաւասար է՝ տեղերուն գրիցը ու բարձրութեանը համեմատ : Ճանապարհորդ մը կ'ըսէ թէ վերին Լազիպտոսը ծածկելու համար պէտք է որ Վեղոսը 25 ոտք բարձրանայ , իսկ ստորին մասին մէջ 15 ոտք ալ բաւական է . ասիկայ երկու բանէ կրնայ առաջ գալ . մէյմը որ Վեղոսի բերանը վերին Լազիպտոսի մէջ խիստ նեղ է , ու քանի կ'երթայ կը լայննայ . մէյմ՝ ալ որ վերին Լազիպտոսը աւելի բարձր ըլլալով , յայտնի է որ շատ աւելի ջուր պէտք է՝ ստորին մասին մէջ եղած ջրին հետ հաւասարելու համար :

Հին Լազիպտացիք Վեղոսը ասանկ զարմանալի յատկութիւններ ունենալուն համար աստուածոց կարգը անցուցին : Ատիկանի գեղեցիկ հրեշտակներուն մէկը սեպուած է նաև Վեղոսի արձանը՝ անձնաւորած , որ ալիքներու մէջ կեցած , մէկ ձեռքովը Սփինքսի՝ մը վրայ կուծնած է (որ

1 Սփինքսին վրայ տես հատ . Գ . էջ 120 :

խօսիսի նշանն էր), մէկալ ձեռքն ալ ամաղթեղջիւր կամ առատութե նշանը. չորս դին տասնուվեց մանր տղաք կան՝ յեղոսի 16 կանգուն բարձրանալուն նշան. քովն ալ կոկորդիլոսներ, քաջահաւեր և ուրիշ եգիպտական թռչուններ ձեռացուցած է:

Գ. 2

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Սարգիս Լաբեր:

Եւրոպոս Վերմանիոյ կայսրը տեսնելով որ իւտեր կատաղութեամբ կուրցած՝ մոլորութեանց մէկ փոսէն մէկալը կը գլորի, ու հեղեղի պէս իր եսեւէն կը քաշէ կը տանի Վերմանիոյ մեծ մասը, ժողովք մը ըրաւ Սորմս քաղաքը, իւտերն ալ հոն կանչեց: Եւ ամբարտաւան աղանդապետը, որ իր ողորմելի վիճակէն յանկարծ առաքեալ ու օրէնսդիր եղեր էր Վերմանիոյ մեծ մասին, յանդուգն համարձակութեամբ հարիւր զրահաւոր ազնուականներով, կառքի մէջ նստած՝ մեծ հանդիսով մտաւ Սորմս: Բայց այսպիսի ամբարտաւան աղանդապետէ մը ինչ յոյս կրնայ ըլլալ դարձի և ուղղութեան. աւելի դիւրին է քարէն ջուր բխեցընել՝ քան թէ այսպիսի քարացեալ սրտէ մը ճըմարտութեան դաւանութիւնը լսել: Տեսնելով կայսրը իւտերին յամառութիւնը, հրաման հանեց որ քսան օրուան մէջ ելլէ իր կայսերութեան երկրէն ու երթայ ուր որ կ'ուզէ: Սաքսոնիայի կայսրընտիրը իր պաշտպանութե տակն առաւ զիւտերը. անիկայ ալ ինն ամիս բերդ մը փակուած (որ ինքը Պատմոս կղզի կը կոչէ) նոր նոր մոլորութիւններ կը հանէր, ու իր ըսածին պէս՝ սատանային ազդեցութիւնը լուսաւորուած, մանաւանդ թէ չարաչար իսաւարած,

1 Առջի հատուածը տես երես 166:

մերժեց նաև թիւ պատարագը՝, հոն թարգմանեց նաև նոր կտակարանը յունարէնէն գերմաներէն ու զածին պէս՝ աւելի ու պակաս: Եւ քը ծպտեալ ելաւ մասնաւոր ջանքով մը միաբանելու իր աշակերտները, որ ամէն մէկը մէյմէկ աղանդի գլուխ եղեր էին. վասն զի մէկն որ ճշմարտութեան կէտէն կը շարժի՝ չկրնար ուրիշ հաստատ կէտ մը գտնել. արմատովը ելած բուսոյ պէս տեղէ տեղ բարբարական կ'ըլլայ՝ ինչուան որ խաւար փոսի մը մէջ կորսուի: Որոնք որ իրեն մտիկ չէին ըներ՝ կատաղութիւն կը հալածէր, ու հայհոյութեամբ սատանայի կը մատնէր զանոնք: Եւս պէս իբրեւ վայրենի խող մը՝ Վրիստոսի անդաստանը ապականելէն ետքը, աս աղանդապետը՝ անամոթութեամբ կարգուեցաւ միանձնացած կուսի մը հետ՝ որ իր գրուածքովը մոլորեցուցեր էր: Եւստուծոյ ահաւոր արդարութիւնը շատ անգամ այսպիսի ամբարտաւանները խաղք ընելու համար՝ ամոթալի կրից խաղալիկ կ'ընէ զիրենք. ասանկ ալ իւտեր եղաւ, որ ինքն իր վրան զարմանալով կ'ըսէր. «Վանի որ ուղղափառ եկեղեցւոյ մէջ էի, ճգնաւորական կեանք մը ունեցայ՝ հսկմամբ, պահօք, աղքատութեամբ, ողջախոհութեամբ ու հնազանդութեամբ. քանի որ աս նոր ճամբան բացի, չեմ գիտեր ինչ եղայ. ալ ձեռքս չէ ողջախոհ կեանք ունենալը», Պատճառը. «Սատնեաց զնոսա յատուած, կ'ըսէ Պօղոս առաքեալը, 'ի ցանկութիւն սրտից նոցա՝ ի պղծութիւն, անարգել զմարմինս իւրեանց յանձինս իւրեանց, որք փոխանակեցին զճշմարտութիւնն Եւստուծոյ ընդ ստութեան», Եւսկեց վերջը կը սարսափի մարդ ու կը զգուի՝

1 Թէպէտ աս բանիս վրայ ամենալով իրեն հետևողները կ'ուզէն սուտ հանել, բայց իւտեր իր գրուածոցը մէջ՝ որ իր կենդանութեան ատեն սրբապուեցան, կը պատմէ թէ ինչպէս արթնութեանը ատեն ունեցաւ աս ընտանի խօսակցութիւնը սատանային հետ: